

Ministru kabineta noteikumu normas, kas nosaka kārtību, atbilstoši kurai miruša pacienta mantinieki var saņemt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda, atbilst Satversmei

2018. gada 18. oktobrī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2017-33-03 “Par Ministru kabineta 2013. gada 5. novembra noteikumu Nr. 1268 “Ārstniecības riska fonda darbības noteikumi” 3.¹ un 15. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. pantam”.

Apstrīdētās normas

Ministru kabineta 2013. gada 5. novembra noteikumu Nr. 1268 “Ārstniecības riska fonda darbības noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 1268) 3.¹ punkts:

“Pacienta nāves gadījumā atlīdzības prasījuma iesniegumu ir tiesīgs iesniegt pacienta mantinieks, pievienojot apliecību par laulātā mantas daļu vai mantojuma apliecību.”

Noteikumu Nr. 1268 15. punkts:

“Pacienta nāves gadījumā atlīdzību izmaksā pacienta mantiniekam proporcionāli mantojuma daļai, ja ir iesniegts atlīdzības prasījuma iesniegums un apliecība par laulātā mantas daļu vai mantojuma apliecība.”

Augstāka juridiskā spēka norma

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 64. pants: “Likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai šinī Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros.”

Lietas fakti

Lieta ir ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Tās tiesvedībā ir administratīvā lieta, kuras ietvaros pieteicēja lūdz izdot administratīvo aktu, ar kuru Ārstniecības riska fondam tiktu uzlikts pienākums izmaksāt atlīdzību par viņas mirušās mātes dzīvībai un veselībai nodarīto kaitējumu, tai skaitā morālo kaitējumu, un ārstniecības izdevumiem. Apstrīdētās normas noteic pacienta mantinieka tiesības saņemt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda paša pacienta nāves gadījumā.

Administratīvā rajona tiesa uzskata, ka Ministru kabinets pieņēma apstrīdētās normas, pārkāpjot tam Pacientu tiesību likuma 16. panta trešajā daļā noteiktā pilnvarojuma robežas un tādējādi neievērojot varas dalīšanas principu. Līdz ar to apstrīdētās normas neatbilstot Satversmes 64. pantam.

Tiesas secinājumi

Par procesuāliem jautājumiem

Tā kā pieteikumā apstrīdētais noteikumu Nr. 1268 15. punkts lietas izskatīšanas laikā ir izteikts jaunā redakcijā, Satversmes tiesa vispirms pārbaudīja, vai minētā norma ir zaudējusi spēku pēc būtības un tiesvedība lietā daļā par tās satversmību būtu izbeidzama. [11.]

Satversmes tiesa secināja, ka pieteikumā apstrīdētais noteikumu Nr. 1268 15. punkts lietas izskatīšanas laikā spēkā esošajā noteikumu Nr. 1268 redakcijā ir pārveidots par 15.2. punktu, bet nav grozīts pēc būtības. [12.]

Turklāt Satversmes tiesa norādīja, ka noteikumu Nr. 1268 3.¹ un 15.2. punkts regulē savstarpēji cieši saistītus jautājumus un kopīgi nosaka kārtību, kādā miruša pacienta mantinieki var saņemt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda. Tādēļ Satversmes tiesa nolēma turpināt tiesvedību lietā, pārbaudot noteikumu Nr. 1268 3.¹ un 15.2. punkta (turpmāk kopā – apstrīdētās normas) kā vienota tiesiskā regulējuma atbilstību Satversmes 64. pantam. [12.]

Par Ministru kabinetam noteiktā pilnvarojuma robežām

Satversmes tiesa norādīja, ka Ministru kabineta tiesības izdot ārējus normatīvos aktus sniedzas vien tiktāl, ciktāl tam šīs tiesības ir nodotas ar likumu. Ministru kabineta noteikumu saturu galvenokārt veido procesuālās normas, kuras nepieciešamas likumā noteikto tiesību iedzīvināšanai. Atsevišķos gadījumos tie var saturēt arī materiālās normas, taču tām jābūt pieņemtām, pamatojoties uz nepārprotamu likumdevēja pilnvarojumu. Likumdevēja dotajā pilnvarojumā lietotais vārds “kārtība” nepārprotami norāda uz Ministru kabineta noteikumu procesuālo raksturu. [13., 14.]

Satversmes tiesa secināja, ka no Pacientu tiesību likuma 16. panta trešās daļas tekstā ietvertā vārda “kārtība” izriet, ka likumdevējs pilnvarojis Ministru kabinetu noregulēt procesu, kādā no Ārstniecības riska fonda tiek pieprasīta un izmaksāta atlīdzība. [14.]

Līdz ar to Satversmes tiesa secināja, ka nepieciešams noskaidrot, kurām personām izmaksājama atlīdzība no Ārstniecības riska fonda un kāds kaitējums ir no tā atlīdzināms saskaņā ar Pacientu tiesību likuma normām. [14.]

Par Pacientu tiesību likumā noteiktajām tiesībām uz atlīdzību no Ārstniecības riska fonda

Satversmes tiesa secināja, ka saskaņā ar Pacientu tiesību likuma 16. panta pirmo daļu no Ārstniecības riska fonda ir izmaksājama atlīdzība par pacientam radīto nemantisko kaitējumu jeb pacientam radītām fiziskām un garīgām ciešanām, kā arī par noteiktu pacientam radītu mantisko kaitējumu, proti, pacienta ārstniecības izdevumiem. Saskaņā ar šo normu atlīdzība ir izmaksājama arī tajā gadījumā, ja iestājusies pacienta nāve. [15.1.]

Tomēr Satversmes tiesa uzsvēra, ka pacienta nāves gadījumā pats pacients nevar izmantot tiesības saņemt atlīdzību. Tādēļ Pacientu tiesību likuma 16. panta pirmā daļa interpretējama tādējādi, ka pacienta nāves gadījumā atlīdzība par viņam radīto kaitējumu izmaksājama citai personai. [15.1.]

Saskaņā ar Civillikuma normām mirušas personas kustamā un nekustamā manta, kā arī citiem atdodamās tiesības un saistības, kas mirušai vai par mirušu izsludinātai personai piederējušas tās patiesās vai tiesiski pieņemamās nāves laikā, kopumā veido mirušās personas mantojumu. Tādēļ Satversmes tiesa secināja, ka Pacientu tiesību likuma 16. panta pirmās daļas objektīvais mērķis ir noteikt, ka miruša pacienta tiesības uz atlīdzinājumu par viņam radīto kaitējumu ir miruša pacienta mantojuma daļa. Attiecīgi šīs tiesības var izmantot tie mirušā pacienta mantinieki, kuri ir pieņēmuši viņa atstāto mantojumu. [15.2.]

Satversmes tiesa norādīja, ka Latvijas civiltiesību doktrīnā un judikatūrā ir atzīts, ka tiesības uz atlīdzību par personas veselībai nodarīto kaitējumu pēc sava rakstura ir tīri personiskas tiesības un tādēļ nevar tikt mantotas. Tomēr likumdevējs ir tiesīgs, ievērojot vispārējos tiesību principus un citas Satversmes normas, paredzēt izņēmumus un ar speciālām normām noregulēt konkrētus jautājumus atšķirīgi no vispārīgās tiesiskās kārtības attiecīgajā nozarē.

Satversmes tiesa norādīja, ka Pacientu tiesību likuma 16. panta pirmajā daļā ir paredzēts šāds izņēmums. [15.3.]

Tādējādi Satversmes tiesa secināja, ka ar Pacientu tiesību likuma 16. panta trešo daļu Ministru kabinets bija pilnvarots citstarp noteikt kārtību, atbilstoši kurai miruša pacienta mantinieki ir tiesīgi pieprasīt un saņemt no Ārstniecības riska fonda atlīdzību par mirušajam pacientam nodarīto kaitējumu. Līdz ar to Satversmes tiesa atzina apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmes 64. pantam. [15.3., 16.]

Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt Ministru kabineta 2013. gada 5. novembra noteikumu Nr. 1268 “Ārstniecības riska fonda darbības noteikumi” 3.¹ un 15.2. punktu par atbilstošiem Satversmes 64. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā.

Spriedums tiks publicēts oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmajā daļā noteiktajā termiņā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/12/2017-33-03_Spriedums.pdf#search=

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze
Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv,
67830737, 26200580